

Plotin ble positivismens motsats

FORSKNING: – Når filosofer ikke lenger blir flau når de hører ordet metafysikk, slutter nyplatonismen å være et illeluktende kadaver. Eyjólfur Kjalar Emilsson, som nylig mottok *Fridtjof Nansens belønning for fremragende forskning* for sine arbeider innen antikkens filosofi, går hardt ut mot forgjengernes forsømmelser.

Emilsson er til daglig professor ved Institutt for filosofi, ide- og kunsthistorie, og klassiske språk ved Universitetet i Oslo, og omtales som verdensledende innen forskningen på nyplatonikeren Plotin (ca. 204-270 e.Kr).

Emilssons to monografier, *Plotinus on Sense-Perception* (1988) og *Plotinus on Intellect* (2007), er blitt sentrale referanseverker.

Levende forskningsfelt

Nyplatonismen var den rådende åndelige og kulturelle strømmingen i Romerriket på den tiden da kristendommen vant frem og preget i stor grad antikke kristne teologer, som Origenes og Augustin. Emilsson beskriver denne perioden av antikken og Plotin i særdeleshet som et levende forskningsfelt, som bare i løpet av senere år har vunnet ny interesse.

– Det er ikke akkurat som om senantikk filosofi er noe nyoppdaget. Dette er stoff som har vært i bruk i vår tradisjon helt siden det ble skrevet ned. Likevel er det mange områder som er utforsket.

Emilsson fremholder at størsteparten av tekstmaterialet foreligger i gode vitenskapelige utgaver, og at det meste er oversatt. Plotin, som var fra Egypt, men skrev på gresk, finnes på mange språk og i noen tilfeller i flere utgaver.

– Det må nok sies at dette området ble forholdsvis forsømt svært lenge, særlig i den engelskspråklige verden. Dette var en type tenkning som representerte en motsats til positivismen og tankesett som var påvirket av den.

Plotin og de andre nyplatonikerne interesserte seg først og fremst for metafysikk, naturens filosofi og mennesket betraktet fra en metafysisk synsvinkel.

– Men nå altså, når filosofer ikke lenger blir flauere når de hører ordet 'metafysikk', er ikke nyplatonismen lenger et illeluktende kadaver.

Tvert i mot, fremholder Emilsson, og påpeker at det er flere utfordringer knyttet til dette arbeidet, der man både skal forstå senantikken i sin egen kontekst og ut ifra egne premisser som del av et filologisk, men også mer rent filosofisk arbeid.

Senantikken som kontinuitet

Emilsson forteller at hans egen vei til antikken og Plotin var lang og noe komplisert. Nærmere bestemt begynte den etter at han hadde vært i Graduate-utdanning i Princeton i ett år og begynte å tenke på tema for sin doktorgradsavhandling.

– Jeg var i et program for antikk filosofi, så det var på forhånd klart at det skulle handle om noe fra den perioden. Men på dette tidspunktet hadde jeg, i tillegg til antikken, også utviklet en interesse for middelalder og særlig tidlig moderne filosofi.

– Det forekom meg at det kunne være lurt å se på senantikken med henblikk på å bedre forstå sammenhengen og kontinuiteten i den vestlige filosofi.

Som strømning har nyplatonismen i stor grad påvirket jødedom og islamsk tenkning. Innenfor kunsten ble nyplatonisk tenkning særlig positivt mottatt i renessansen, blant annet hos kunstnere som Michelangelo og Tizian. Senere har denne appellen vist seg hos en rekke kunstnere og forfattere, som Goethe og den engelske romantikeren og mystikeren William Blake.

– Men det var også andre grunner til at jeg begynte å studere Plotin, forteller Emilsson. Veilederen min ved Princeton, Michael Frede, oppfordret studentene sine til å ta for seg noe annet enn Platon og Aristoteles. Gitt hvor mye som allerede var skrevet om dem, kan tanken ha vært at sjansene for en fersk forsker til å si noe vesentlig nytt var begrenset.

– Det som var avgjørende for meg var likevel det første inntrykket jeg fikk av å lese Plotin: jeg forstod bare halvparten eller knapt det, men hans måte å tenke høyt på fascinerte meg.

Gode faglige tilstander, bedrøvelig offentlighet

Til tross for at antikkens idéverden stort sett blir ignorert, står det på mange måter veldig bra til med forskningen på antikk filosofi i Norge, mener Emilsson.

LES OGSÅ: [Antikken i ettertiden](#)

– I Oslo har vi uten tvil et sterkt miljø. Blant de sterkere i verden, tror jeg vi kan si. Her dekkes feltet så å si i sin helhet, inkludert patristisk tenkning, hvor Torstein Tollefsen har gjort svært imponerende arbeid, også internasjonalt. I Bergen er det et solid miljø med mye fokus på kjønn i antikken, og Norge er bestemt på den internasjonale banen her.

– På den annen side må det sies at få, hvis noen, land i Europa ligger dårligere an enn Norge hva angår undervisning i de antikke språkene i videregående skole. Videregående elever kan få nesten hva som helst inkludert som del av sin utdanning annet enn akkurat det som burde være hovedbestanddelen i deres humanistiske utdanning: gresk, latin og gammelnorsk.

Dette har resultert i at mange som er interesserte i ideene, har få anledninger til å skaffe seg de basisferdighetene i språkene som trengs. Dette er skandaløst, fremholder Emilsson.

Emilsson påpeker at dette gjør det vanskelig å rekruttere på høyt nivå innen antikk filosofi. Han fremhever særlig en faktor som gjør det vanskelig å endre på dette: at all offentlig diskusjon domineres av samfunnsvitenskapelig sjargong. En sjargong som ofte virker ganske intetsigende, påpeker han.

– Vidarforlaget har nylig utgitt en ferdig oversettelse av [Platons samlede verker](#) i ni bind. Mens man flere ganger i uken kan lese anmeldelser av nye dataspill i Aftenposten, har jeg ikke sett ord om dette monumentale prosjektet, hverken der eller i andre medier. Godt mulig at noe er gått meg hus forbi, men dette har i hvert fall ikke vakt særlig oppmerksomhet. Det samme gjelder mye annet av det som skjer på denne fronten.

Når det kommer til tildelingen av *Fridtjof Nansens belønning for fremragende forskning* tror ikke Emilsson at den vil endre så mye på hans egen virksomhet.

– Jeg har i hvert fall ikke laget noen nye planer. Men prisen er likevel en kjærkommen ære.

//

//]]]]> //]]>

Fridtjof Nansens belønning for fremragende forskning er en norsk utmerkelse som tildeles av Fridtjof Nansens Fond til videnskabens fremme og de dermed forbundne fond, etablert i 1897 etter Framkspedisjonens hjemkomst. Prisen er på 150 000 norske kroner.